

Plagiaat?

Een zwart jurkje, en 28 andere zaken, zijn volgens Saskia Noort uit *De eetclub* gekopieerd door een debutante. Wanneer is iets plagiaat? **pagina 4 en 5**

Of gewoon cliché?

Hoe uniek is een zwart jurkje?

1. De hoofdpersoon is binnenhuisarchitect, de man van de hoofdpersoon is televisieproducent.

2. Het decor is een chic dorp niet ver van Amsterdam.

3. Het decor is ook: een huis dat gerestyled wordt met een grote woonkeuken.

4. De hoofdpersoon voelt zich eenzaam in het dorp en kan moeilijk contact maken.

5. Mensen rijden rond in grote dure (terrein)wagens, en ze dragen enorme zonnebrillen.

6. De hoofdpersoon voelt zich eenzaam op het schoolplein.

7. Personages drinken (quasi)spon-taan witte wijn.

8. Er is een bijeenkomst met vriendinnen van de nieuwe vriendin.

9. Er is ook een feestje bij de nieuwe vriendin, de hoofdpersoon twijfelt over haar kleedingkeuze en komt uit op een eenvoudig zwart jurkje.

10. Op het feestje heeft ze het gevoel underdressed te zijn.

11. Een opmerking over werken valt verkeer bij het vrienden-groepje.

12. De hoofdpersoon gaat duur shoppen met een nieuwe vriendin, en voelt zich achteraf schuldig.

13. Ze ontmoet een 'foute man': aantrekkelijk maar glad.

14. De 'foute man' verleidt haar tot ongemerd dansen, zij voelt zich schuldig.

15. Ze heeft stiekeme seks met de 'foute man' en denkt: als mijn man binnen zou komen dan zou ik gewoon door-gaan.

16. De man van hoofdpersoon wil zakelijk in zee gaan met de 'foute man'.

17. Het charisma en succes van de 'foute man' vindt ook de man aantrekkelijk.

18. De hoofdpersoon is sceptisch over een zakelijke relatie met de 'foute man'.

29. Het huwelijk van hoofdpersoon is gered.

28. De beste vriendin staat op het punt de hoofdpersoon te vermoorden, maar biecht dan toch haar misdaad op.

27. Het slachtoffer ligt in coma en overlijdt.

26. De beste vriendin is een gestoorde figuur die een moord pleegt (maar het lijkt een ongeluk).

25. De beste vriendin heeft het hoofdpersoon zien zoenen met de 'foute man'.

24. Eén van de vrienden uit het groepje belandt in een psychiatrische inrichting.

23. En er speelde nog een affaire binnen het groepje.

22. De beste vriendin had een affaire met een man uit het groepje.

21. De beste vriendin veroordeelt vreemdgaan, maar heeft zelf een affaire met de 'foute man'.

20. De 'foute man' is laag opgeleid (mavo).

19. De zaken met de 'foute man' dreigen fout te gaan.

Scène uit de verfilming van *De eetclub* uit 2010.

WAT ZEI SASKIA NOORT?

Het Reservaat (2014) van Liselotte Stavorinus is een kopie van *De eetclub* (2004) van Saskia Noort. Op 29 punten kwamen de personages, details en verhaallijnen overeen, en door die optelsom is er sprake van een inbreuk op haar auteursrecht. Dit waren de 29 punten die Noort en haar uitgever in hun dagvaarding op een rij hadden gezet:

Auteursrecht *De eetclub* van Saskia Noort is één van de bestverkochte thrillers van Nederland. Een debutante heeft het boek geplagieerd, vinden Noort en haar uitgever. Maar de rechter denkt daar anders over. Is er een grens overschreden?

THOMAS DE VEEN

AMSTERDAM. Vrouwen die witte wijntjes drinken in een villadorp vol jetsedertigers. Affaires, moord en doodslag. Mensen die in een psychiatrische inrichting belanden. En dat allemaal binnen een vriendengroep. Saskia Noort las erover in het boek *Het Reservaat* van Liselotte Stavorinus. Ze herkende het. Net als de beroepen van de hoofdpersoon (binnenhuisarchitect) en haar man (tv-producent). Ze zag dat de hoofdpersoon een affaire kreeg met een 'foute' man. Dit waren, vond ze, de verhaallijn en cli-max van *De eetclub*, met ruim 580.000 exemplaren een van de bestverkochte Nederlandse thrillers. „Gekopieerd worden is tot op zekere hoogte een enorm compliment. *De eetclub* is een archetypisch model geworden, dus het is niet raar als je daar iets van gebruikt. Maar dit ging te ver”, zegt Noort. „Ook omdat er in reclame-uitingen steeds werd verwezen naar *De eetclub*.”

De rechter heeft gesproken: de clichés in *De eetclub* kun je niet beschermen

Maar het was geen plagiaat, oordeelde de rechtbank eind december. De 29 elementen uit *De eetclub* die volgens Saskia Noort en haar uitgever geplagieerd zouden zijn, waren namelijk stuk voor stuk clichés. De rechtbank vond dat SUV's en dure zonnebrillen „voor de hand liggende elementen zijn in een rijke leefgemeenschap, waarvoor geen creatieve schepping is vereist”. Daarom verloren Chris Herschdorfer, directeur-uitgever van Ambo/Anthos, en Noort hun rechtszaak tegen thrillerdebutante Stavorinus en haar uitgever. Pogingen om het buiten de rechter om op te lossen strandden. Herschdorfer en Noort lieten zich er niet over uit in de media, om geen onderwerp te worden van een „mediaspektakel”. Daarom gaan ze ook niet in hoger beroep de termijn verloopt volgende week. Maar ze zijn het oneens met de rechtbank en willen nu één keer praten, samen, omdat ze „de discussie” willen voortzetten. „Wij zijn het niet eens met het vonnis, wij vin-

den de kwaliteit ervan niet goed. Maar je kunt niet altijd je gelijk halen in de rechtszaal”, zegt Herschdorfer.

Welke discussie wilt u dan nog voeren? Chris Herschdorfer: „Het gaat ons om een principiële kwestie: om helderheid te krijgen over de grens van het auteursrecht. In hoeverre kun je je laten inspireren? In de VS was net de zaak over Marvin Gaye, waar is bepaald dat zijn muziek niet gebruikt mocht worden. Helaas is dat in de boekenwereld nog een grijs gebied.”

De rechter heeft toch duidelijk gesproken: de clichés in *De eetclub* kun je niet beschermen. Saskia Noort: „Als schrijver word je niet vrolijk van zo'n uitspraak, want ik zie mijn werk niet als clichématig. Ik miste de discussie over wat een cliché is. Is een blonde vrouw met grote borsten altijd een cliché? Het gaat om de context. A.F.Th. van der Heijden heeft ook wel eens over een zwart jurkje geschreven.”

In uw genre komen die jurkjes en auto's zo vaak voor dat ze als clichés worden bestempeld. De verdediging noemde bij elk van de 29 punten meerdere boeken waarin ze ook gebruikt worden. Herschdorfer: „Maar het gaat om de samenhang van al die elementen, om het creatieve proces van een schrijver: hoe ga ik deze personages verder uitwerken, wat voor wendingen breng ik aan? Ik vind het heel moeilijk te geloven dat die keuzes zomaar hetzelfde konden uitpakken.” Noort: „Er kunnen enkele elementen overeenkomen, niet 29. Dan is het een slaafse navolging.”

Of een ongelukkig toeval. Mag ik vragen hoe u destijds op het idee kwam voor *De eetclub*? Noort: „Ik ben zelf vroeger vanuit de stad naar een dorp verhuisd, en wie nieuw is in zo'n dorp, met kinderen en meer geld dan voorheen, zoekt elkaar op. Maar die vriendschappen zijn oppervlakkiger, mensen willen bij de populairste groep

horen en brengen daar offers voor. Dat zag ik gebeuren en het leek me een mooi uitgangspunt voor een thriller.”

U zag dat en herkende de maatschappelijke relevantie van het verhaal. De verdediging voert aan dat dit soort verhalen in de mode is omdat de wereld er nu eenmaal zo uitziet. Noort: „Dat is misschien wel waar. Er is ook *Gooische Vrouwen*, waarbij ik betrokken ben geweest. Dat zo'n serie er komt, bevestigt ook dat het onderwerp leeft. Maar als er iets aan heeft bijgedragen dat deze elementen clichés zijn geworden, is het *De eetclub*. Dat was in Nederland de eerste thriller met dit verhaal.”

Misschien zag mevrouw Stavorinus, die in het Gooi woont, dezelfde omgeving. Noort: „*De eetclub* verscheen in 2004, toen leefden we in een andere tijd. We komen nu bij van de economische crisis. Dus als je hetzelfde onderwerp nu zou aanpakken, zou het een ander verhaal

Dit is bijna een vrijbrief voor plagiaat. Het gaat niet alleen over dit ene boek

opleveren. Ik denk dat de rechter over het hoofd heeft gezien dat mijn boek tien jaar oud is.”

Volgens de rechter bevat *Het Reservaat* meer elementen die het verhaal tot een zelfstandige creatie maken. Dan kun je die 29 elementen dus niet beschermen. Noort: „Als de rechter dat zo beoordeelt niet.”

Van letterlijke overeenkomsten is geen sprake. Stavorinus liet zich ook inspireren door een herkenbare realiteit, gebruikte verhaalelementen die niet in *De eetclub* zitten en heeft dus ook zelf die zinnen achter elkaar gezet. Is dat niet genoeg? Herschdorfer: „Dan verbaast het ons dat de wendingen in het verhaal toch iets minder origineel zijn dan bij veel andere auteurs.” Noort: „De rechter zegt wel dat hij opmerkelijk veel overeenkomsten ziet. Mag je die elementen en hele verhaallijnen dan

zomaar kopiëren?”

Kennelijk wel. Herschdorfer: „Dat is bijna een vrijbrief voor plagiaat. Deze zaak gaat wat mij betreft niet alleen over *Het Reservaat*, maar over het beschermen van inhoud, over een manier van denken. Iemand vindt dat zij mag beschikken over de inhoud van *De eetclub*. Dat moet niet mogen. In de politiek worden auteursrechten gezien als een vervelend onderwerp, ze zouden de economie remmen, ga zo maar door. Die ontwikkeling vinden wij heel vervelend. Het is net als met muziek, films en e-books: een grote groep mensen vindt dat dingen die online staan gratis zijn, en dat ze niets verschuldigd zijn voor de creatieve prestatie die ervoor is geleverd.”

Er zijn lezers van *Het Reservaat* die er geen moeite mee hebben dat het op *De eetclub* lijkt. Noort: „Ja, mijn kinderen vinden ook dat

ze films en muziek zomaar van internet kunnen plukken. Als iedereen dat accepteert, hebben creatieve vakken geen waarde meer. Dan loopt het boek gevaar. Ikzelf en nog tien andere bestsellerauteurs in Nederland reddden het wel, daar gaat het niet over. Maar hoe komt iemand die nu begint met schrijven dan ooit in de markt? Daar maak ik me zorgen over.”

Waarom dan toch geen hoger beroep? Herschdorfer: „We hebben ook niet de zekerheid dat we dan een rechter treffen met meer oog voor het belang van auteursrecht. Bovendien zou het dan een mediaspektakel worden waarin de complexiteit van de discussie wegvalt. En de zaak heeft nu anderhalf jaar geduurd, Saskia wil haar energie nu liever in een nieuw boek stoppen.”

Heeft deze zaak invloed op uw schrijven? Noort (*lacht*): „In de zin dat ik geen clichés meer ga gebruiken? Ik schrijf zoals ik schrijf, dat zal niet heel anders worden.”

DIT ZEI DE VERDEDIGING:

Er is geen tekstuele overeenstemming tussen beide boeken. *De eetclub* en *Het Reservaat* behoren tot hetzelfde genre en de overeenstemmingen berusten op „abstracte ideeën en wendingen die gebruikelijk/veelvoorkomend zijn in vrouwenthrillers”. **Het zijn clichés in het genre, die daarom niet beschermd kunnen worden.** Dat wordt beargumenteerd met een lijst voorbeelden van boeken waarin die clichés ook voorkomen: die terreinwagens en zonnebrillen komen ook voor in *Supergelukkig* van Tatjana van Zanten, *Havo is geen optie* van Martje van den Burg, *Game Set en Match* van Elma Noe en *Zadelpijn en ander damesleed* van Liza van Sambeek. En de affaire met de 'foute man' komt ook voor in *Rendez-Vous* van Esther Verhoef, *De expat* van Patricia Snel, *Jetset* van Marion Pauw, *Game Set en Match* van Elma Noe en *Zadelpijn en ander damesleed* van Liza van Sambeek. Bovendien is de lijst met parallellen „een willekeurige combinatie van losse ideeën”, **want er zitten veel meer elementen in *Het Reservaat* die helemaal niet voorkomen in *De eetclub*.** Daarom is *Het Reservaat* origineel.

DIT OORDEELDE DE RECHTER:

Als je de 29 punten afzonderlijk bekijkt, moet je voor 28 punten concluderen dat die inderdaad overeenkomen, maar dat ze niet auteursrechtelijk te beschermen zijn. **Ze zijn „voor de hand liggend” in het genre dat Stavorinus en Noort beoefenen.** (De overeenkomst tussen de boeken op punt 19 vindt de rechter niet overtuigend.) Ook in hun samenhang zijn de punten niet overtuigend genoeg: de elementen die Stavorinus aan haar verhaal toevoegde, zijn zo bepalend dat het verhaal „wezenlijk anders” is dan *De eetclub*. Personages zijn „anders en meer uitgediept”, de verwickelingen en de climax zijn in beide verhalen „zeer verschillend”. **Daarom is *Het Reservaat* „een nieuw oorspronkelijk werk”.**